

L LUC

CULTURA I IDEES

882/3

Abril - Setembre 2013

5€

**ESGLÉSIA I PAÍS
CONNECTIVAT**

**ENTREVISTA
FERRAN GARCIA
SEVILLA**

**DOSSIER
QUÈ PASSA A
CATALUNYA?**

**PATRIMONI
NAUFRAGI O
VICTÒRIA**

**MOVIMENTS SOCIALS
UNA OBRA CULTURAL
PER UNA MAJORIA
SOCIAL**

**ESPAI DE CULTURA
EL QUADERN GRIS**

Aquest número 882/883 de la revista Lluç ha estat publicat gràcies a la col·laboració desinteressada de totes les persones que hi participen, director, articulistes, consell de redacció, dissenyadora i correctora lingüística. A tots ells, moltes gràcies. A més, hi han col·laborat mitjançant el sistema de crowdfunding:

Coeditors empresa/institució:
Arxiu de Lluç / Biblioteca de Lluç
Missioners dels Sagrats Cors

Coeditors benefactors:
Francesca Armengol Coll
Damià Pons i Pons

Coeditors col·laboradors:
Joan Barceló i Coll
Bernat Garau Mateu
Mateu Morro Marcé
Ticià Riera Sala
Vicenç M. Rosselló Verger

Si voleu col·laborar-hi per tal que sigui possible el proper número de *Lluç*, adreçau-vos a info@lucusespais.com

Edició
Lucus, SL

Director
Pere Fullana

Consell redacció
Josep Amengual
Pep Barceló
Nicolau Dolç
Rafel Durán
Martí Martorell
Maria Muntaner
Pere Muñoz
Damià Pons
Pere Antoni Pons
Pere Joan Pons
Andreu Ramis
Maribel Ripoll
Vicenç Rosselló Verger
Gabriel Seguí Trobat
Margalida Tur

Correcció lingüística
Caterina Canyelles

Disseny i maquetació
Júlia Dot

Fotografia portada
Quatre barres - Grau - Garriga

Redacció, administració i publicitat
Lucus, SL
Plaça dels Peregrins, 20
07340 Lluç - Escorca
Illes Balears
info@lucusespais.com

Impressió
Taller gràfic Ramon

ISSN: 0211-092X

Dipòsit legal
PM 276-1958

Els articles publicats a *Lluç* expressen solament l'opinió dels autors

SUMARI

5. ESGLÉSIA I PAÍS

Connectivitat
Tomeu Estelrich

Escola de Formació
Josep Amengual i Batle

10. ENTREVISTA

Ferran Garcia Sevilla
Pere Antoni Pons

18. PATRIMONI

Societats Mutuals
Catalina Martorell

Naufregi o victòria
Manel Garcia

22. DOSSIER QUÈ PASSA A CATALUNYA?

Intentant entendre la dinàmica parlamentària a Catalunya en ple debat independentista
Eulàlia Reguant

Catalunya se suma a la protesta
Jordi Armadans

Periodisme, independència i independentisme. Una visió personal
Vicent Partal

La generació, ara sí, de la llibertat? Conversa amb Marina Llansana, Joan Safont i Roger Palà
Antoni Trobat

36. MOVIMENTS SOCIALS

Una Obra Cultural per una majoria social
Tomeu Martí

Obra Cultural Balear: 50 anys fent país
Jaume Mateu

44. ESPAI DE CULTURA

El Quadern gris: l'edició definitiva
Pere Antoni Pons

Entrevista a José Juan Guijarro
Martí Martorell

Una imatge, una història
Bernat Sureda

56. MOSTRADOR

UNA IMATGE, UNA HISTÒRIA

Per conèixer el passat els historiadors han fet servir majoritàriament fonts escrites que es consideraven prou fiables. Pel contrari altres testimonis com és el cas de les fotografies no mereixien la mateixa confiança. Els documents fotogràfics son molt abundants des de que va aparèixer aquesta tècnica

dels testimonis escrits que de ser capaços de detectar la informació fiable que puguin aportar les fotografies. Una llarga tradició i experiència en el anàlisi crític dels textos escrits i una escassa experiència en el camp de la lectura de les imatges, és una de els causes d'aquesta poca atenció a la informació històrica que aporten les fotografies.

per captar la realitat i, més des de principis de segle XX, amb la popularització de l'us de les màquines fotogràfiques instantànies. Malgrat els nombrosos documents fotogràfics que es conserven, els investigadors de la història es senten molt més segurs encara de poder controlar la subjectivitat

L'ús de les fotografies com a font històrica, més enllà de la funció purament il·lustrativa o ornamental, és relativament recent i cal encara millorar els instruments i tècniques per poder extreure la informació que ens aporten sobre el passat. Actualment l'historiador no pot caure ni en una confiança absoluta en l'objectivitat de la fotografia ni tampoc negar radicalment el seu valor documental.

Si la importància de la fotografia com a document històric és un tema controvertit, més consens trobem sobre el seu valor com a instrument didàctic. La imatge juga un paper molt important en la nostra societat i els joves estan acostumats a veure imatges. Per això un objectiu de la nostra educació ha de ser el formar-los per comprendre els seus significats. Mentre que per a l'historiador la possibilitat que d'una imatge es derivin diferents lectures pot ser motiu de desconfiança, per a l'educador aquesta diversitat de sentits pot ser un fet positiu i una oportunitat per desenvolupar el sentit crític dels alumnes. La fotografia pot suposar una aproximació a la realitat diferent a la que tenim

a través dels textos. En el nostre cas, per exemple, sens dubte és diferent la informació que podem obtenir veient fotografies d'aules organitzades d'acord amb el sistema de l'Escola Activa que la que podem tenir d'aquest moviment a partir de la lectura dels autors que presenten els principis teòrics de l'activisme.

Les fotografies poden fonamentar processos cognitius complementaris o alternatius a les informacions verbals que són molt dominants al nostre sistema educatiu actual. No es tracta, però, de substituir el text per la imatge en la comunicació educativa. Si l'historiador ha de complementar i ponderar la informació que es pot obtenir de les fotografies amb la que aporten altres fonts, el docent ha de fer veure als seus alumnes que els discursos fotogràfics són complementaris als discursos textuals. S'ha d'evitar una equívoca identificació entre fotografia i realitat objectiva.

La utilització educativa de la fotografia ha de construir un complex joc de xarxes de significació, fent intervenir la informació aportada per altres fonts. En lloc de transmetre la creença que la fotografia ho diu tot, hem de partir de la premissa que "no diu res" i que s'ha d'interpretar i llegir per establir el significat. Però alhora la fotografia permet també induir i propiciar noves lectures de la resta de fonts.

Els membres del Grup d'Estudis d'Història de l'Educació de la Universitat de les Illes Balears portem des del 2007 desenvolupant diversos projectes de recerca que han rebut finançament públic a convocatòries competitives per investigar l'ús de la fotografia com a font per a la investigació en història de l'educació.

El nostre objectiu ha estat reflexionar sobre els aspectes conceptuals i metodològics que permeten a l'historiador utilitzar aquestes fonts fotogràfiques i al mateix temps explorar el seu ús en investigacions

concretes sobre espais i temps de la història de l'educació. En la nostra recerca hem pretès superar l'ús purament il·lustratiu de les fotografies per buscar el seu significat com a fonts històriques.

Al mateix temps hem volgut explorar les possibilitats que les fotografies poden tenir per innovar l'ensenyament de les disciplines relacionades amb la història de l'educació. Aquesta línia d'investigació ens ha portat també a plantejar el tema de la importància de les fonts fotogràfiques com valuós patrimoni històric i a explorar les problemàtiques que envolten la seva conservació. Amb aquesta finalitat hem emprès actuacions de divulgació relacionades amb la utilització de la fotografia per recuperar la memòria històrica d'alguns centres escolars de Mallorca i d'altres moviments i fets històrics relacionats amb l'educació. Es pot posar com exemple d'aquestes activitats la participació en la recopilació, estudi i divulgació dels fons documentals de centres educatius de Palma com L'Escola Annexa a la Normal o de L'Escola Graduada. També ens hem ocupat dels testimonis fotogràfics d'altres fenòmens educatius com és el cas de l'escoltisme a Mallorca o de les colònies escolars.

La recerca sobre les possibilitats didàctiques de la fotografia aplicada a l'ensenyament de la història l'hem desenvolupada amb el suport de l'ICE de la Universitat de les Illes Balears a dos programes de innovació educativa els cursos 2011-2012 i 2012-2013. El primer d'aquests projectes consistia en la confecció d'un entorn d'autoaprenentatge que pogués consultar-se en la plataforma Moodle i que pogués utilitzar-se en diferents assignatures dels estudis d'educació social, pedagogia i magisteri.

El seu objectiu va ser el de confeccionar una base de dades de fotografies relacionades amb la història de l'educació acompanyades de una guia interpretativa. El segon projecte ha consistit en la confecció i exposició, a partir de la recerca del grup i la del dels nostres alumnes, d'un conjunt de panells que sota el títol genèric de "Una imatge, una història" pretén donar a conèixer fotografies històriques relacionades amb els esdeveniments educatius, explicant la seva significació i context històric.

L'exposició, ubicada a l'Edifici Guillem Cifre de Colonya de la UIB, ha presentat de forma successiva els distints plafons al llarg del curs 2012-13. Partint del poder evocador de la imatge, la comunitat universitària ha pogut apropar-se a alguns moments del nostre passat educatiu.

La història d'institucions com l'asil de Natzaret, les escoles racionalistes de Menorca, o L'Escolania de

UNA IMATGE, UNA HISTÒRIA

Milers de fotografies ens apropen visualment al que ha estat el passat educatiu de les Illes Balears. Amb aquesta exposició, integrada per diferents plafons, us oferim una selecció d'imatges de diversos períodes, amb un recorregut pels moments, els esdeveniments i els espais més representatius de la nostra història de l'educació contemporània.

Coordinació: Francesca Comas Rubí, Pere Fullana Puigserver, Xavier Motilla Salas i Bernat Sureda Garcia (Grup d'Estudis d'Història de l'Educació, Universitat de les Illes Balears).

La selecció, l'anàlisi i la presentació de les fotografies

que integren els plafons d'aquesta exposició l'ha realitzat el Grup d'Estudis d'Història de l'Educació, amb el finançament de la Universitat de les Illes Balears (Projecte d'innovació docent 2012-2013, ICE), de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears, de la Comunitat Europea i del fons FEDER (grups competitiu), i en el marc del projecte «Inventario y estudio de las colecciones de fuentes fotográficas para la historia de la educación en Mallorca (1939-1990)», EDU2011-23831, finançat pel Ministeri de Ciència i Innovació en el marc del Pla Nacional R+D+i 2008-2011.

UNA IMATGE, UNA HISTÒRIA

Escolania de Lluc, entre la doctrina, la música i la pedagogia

Grup de «llibers» de Lluc escenificant una arribada de cant coral davant la façana de la basílica, c. 1940. Autor: desconegut. Procedència: Arxiu de la Col·legiata de Lluc.

La primera referència documentada que palesa l'existència dels primers «sis minyons» que canten a la Mare de Déu de Lluc data de l'any 1539. En alguns llibres de comptes pretèrits datats a partir de l'any 1515, coincidint amb el priorat de Mn. Gabriel Vaquer, ja consta el concepte de manutenció d'alguns nens. En una acta col·legial del 22 d'abril de l'any 1573 s'estableixen per primera vegada uns criteris d'aptitud i de

selecció a l'hora d'acceptar nous «minyons» per acompanyar el servei de la missa i formar part del grup de nens cantors. S'explicita també que aquests nens seleccionats, a més de formar-se en la pràctica del cant, ho faran també en l'àmbit de les lletres i de la doctrina cristiana. Aquests tres àmbits formatius (musical, religiós i humanístic) seran el segell distintiu del Col·legi de Lluc fins a dia d'avui.

Alumnes de l'Escolania de Lluc en el transcurso d'una classe, c. 1960. Autor: Desconegut. Procedència: Arxiu de la Col·legiata de Lluc.

El nivell musical de l'escolania augmenta considerablement als segles XVII i XVIII. Aquest fet es deu eminentment a la major competència i capacitat del nou professorat i a la introducció alhora de nous repertoris, molts de producció pròpia, i instruments per a l'acompanyament del cant. Destaca l'afiorament d'un gran nombre de compositors, cantants i instrumentistes provinents de Lluc i que crearan escola arreu de Mallorca. El pes tradicional de la formació en la doctrina cristiana, i essent el monestir un seminari menor

des de l'arribada dels Missioners dels Sagrats Cors l'any 1892, encaminarà a molts nens cap a la vida monàstica. Són poques, en canvi, les referències a la qualitat de la tasca formativa en matèries instrumentals i humanístiques fins ben entrat el segle XX. A dia d'avui l'escola està reconeguda com a centre d'ensenyament primari, secundari i grau elemental de música. Des de l'any 2006 admet la incorporació de nenes a la formació i s'accepta l'alternativa de règim extern al tradicional internat.

GRUP D'ESTUDIS D'HISTÒRIA DE L'EDUCACIÓ UIB
Plafó elaborat per Llorenç Gelabert

Universitat de les Illes Balears

Edifici Guillem Cifre

Lluc, s'han donat a conèixer a través de fotografies antigues, moltes d'elles inèdites fins ara. Altres temàtiques com els orígens de l'escultisme a Mallorca, les colònies escolars de l'Ajuntament de Maó a inicis del segle XX, la graduació de l'ensenyament, la introducció de mètodes d'Escola Nova com el de Jaques-Dalcroze, la joguina en la història de la infància, les primeres cooperatives escolars a Balears, el nacional-catolicisme a l'escola, l'educació física o les excursions escolars s'han exposat, o s'exposaran al llarg dels propers mesos, en forma de plafons a l'edifici on s'hi troba la Facultat d'Educació, amb l'objectiu que els alumnes d'aquesta, i la resta de la comunitat universitària, coneguin quelcom del nostre passat educatiu.

En definitiva, aquest projecte d'innovació docent s'ha desenvolupat amb l'objectiu de difondre alguns coneixements històrico-educatius entre la nostra comunitat universitària, a través d'un projecte coordinat entre professors que imparteixen matèries amb competències històrico-educatives, i amb la participació tant de l'alumnat de les mateixes com d'altres professors interessats en el tema. També ha volgut sensibilitzar envers el valor patrimonial de la fotografia i la necessitat del seu estudi i conservació. Per la coordinació d'alguns dels plafons hem comptat amb la col·laboració de Llorenç Gelabert Gual i Pere Capella Simó.

Per més informació.

Comas, F. (coord). L'escola annexa : 175 anys de formació pràctica de mestres a les Illes Balears (1835-2010) . Palma de Mallorca: Ed. Lleonard Muntaner.

Comas Rubí, F.; Motilla Salas, X.; Sureda García, B.

«Reptes, perspectives i possibilitats del patrimoni fotogràfic digital per a la història i el museïsm educatiu». En: Revista Educació i Cultura, núm. 22, 2011. Págs. 7-20, 2010.

Comas, F.; Oliver, J. (coord). L'Escola Graduada de Palma. Cent Anys aprenent (1912-2012). Palma de Mallorca: Ed. Lleonard Muntaner, 2012.

Comas, F.; Motilla, X.; Sureda, B. (2012). Fotografia i Història de l'educació. Iconografia de la modernització educativa, Palma, Lleonard Muntaner. URL: <http://llull.uib.es/articles/1977232.15439/1.PDF>

Comas Rubí, F.; Motilla Salas, X.; Sureda García, B., «Elementos patrimoniales para la creación de un entorno virtual de autoaprendizaje». Boletín Informativo de la SEPHE, nº 7, gener, 2012, p. 40-45

Francesca Comas Rubí; Pere Fullana Puigserver;
Xavier Motilla Salas; Bernat Sureda García.

Grup d'Estudis d'Història de l'Educació de la UIB.

Aquest article s'ha fet en el marc del projecte «inventari i estudi de les col·leccions de fonts fotogràfiques per a la història de l'educació a mallorca (1939-1990)», edu2011-23.831, amb finançament del ministeri de ciència i innovació en el marc del pla nacional i + d + i 2008-2011. el grup d'estudis d'història de l'educació (universitat de les illes balears), ha rebut el patrocini de la comunitat autònoma de les illes balears i concretament de la direcció general de recerca, desenvolupament tecnològic i innovació de la conselleria d'innovació, interior i justícia, i el cofinançament amb fons feder.
